TÜRK AYDININ EN ÖNEMLİ GÖREVİ: CUMHURİYETİN KAZANIMLARINI KORUMAK

Seçil Karal Akgün*

Cumhuriyet, insanların akılla, bilimle ulaştıkları özgür düşüncenin ürünü olan demokrasiye dayalı bir yönetim biçimidir. Düşünmek ve düşündüğünü ifade edebilmek yeryüzünün canlılarından sadece insana özgü yetenektir. Yaratılışı kadar eski olan bu özelliğini ancak akılla şekillenince fark eden insanoğlu, iki yeteneğini de eğitimle besleyerek geliştirmiş, bilime sarılıp özgür düşünceye ulaşarak insanlığı da geliştirmiştir. Düşünmenin önemini kavrayarak aydınlanan batılı ülkeler bilimin gösterdiği yolda yürüyüp keşifler, icatlar yaparak ilerleyen batılı ülkeler, Tanrısal haklara dayandığı için sorgulanamayan yönetimlerini değiştirip insanlık onuru ile bağdaşan Cumhuriyet yönetimine ulaştılar. İnancı önde tutan doğu ülkeleriyse geri kalıp ezildiler. Bu ülkeler arasında sayılırken bilimin aydınlığında bir yol haritası izleyerek ulusal kimliğini geliştiren, bağımsızlığına kavuşan, Cumhuriyeti duyuran Türkiye, ezilmekte olan tüm uluslara kurtuluş umudu oldu. Dünyanın şaşkınlıkla izlediği bu nefes kesen değişimini Türkiye Cumhuriyeti'nin mimarı ve işçisi Atatürk'ten söz etmeden anlamak ve anlatmak olanaksızdır.

Uygarlık tarihini çok iyi bilen Atatürk okudukları ve yaşadıklarıyla temelleri antik dönemde atılmış özgür *düşüncenin ,* demokrasinin, *laikliğin* aydınlanma ekseninde batı ülkelerini modern çağlara taşıyan araçlar olduğunun bilincine varmıştı. Çağdaşlaşmanın, ileri toplum olmanın eğitim-öğretim-kültür ürünü olduğunu da çok genç yaşta kavrayıp bilime dayanarak özgüvenini kazanmıştı. Yakın geçmişte dünya tarihini değiştiren Amerikan ve Fransız devrimlerinin yol açtığı toplumsal ve yönetsel değişimlerin bilimle gelişen özgün düşünce ve özgür ahlakın getirileri olduğunu görerek yaşamını, Türk toplumu için emellerini ve yaptırımlarını bu değerlerle yönlendirdi. Dünya Savaşında yenik düşen Osmanlı'nın bir komutanı olarak İstanbul'a döndüğünde, Marmara'da demirli duran düşman gemilerine bakıp "geldikleri gibi gidecekler" diyebilmesi; yurt toprakları işgal edilirken ulusal egemenliğe dayalı yeni bir Türk devleti[1] kurulmasını hedeflemesi, engin tarih bilgisiyle bilimden güç alan özgüveninin ürünüydü. O, bu değerleri Türk ulusuna da kazandırmak için Kurtuluş Savaşı'nın kumandanı olurken, beyini de olmayı üstlendi. Osmanlı Devleti'nin eylemsel olarak son bulduğu Mondros bırakışmasıyla Türklere bırakılması kararlaştırılan toprakların haksız işgalden kurtarılması için akıla, bilime sarılarak örgütlediği bu yaşamsal savaşı tam bağımsızlık ve ulusal bütünlük üzerine yapılandırıp kazandı.

Bilindiği gibi sınırsal ve ekonomik bağımsızlık, siyasal kavramlardır. Düşünsel bağımsızlıksa, özgür düşüncenin ışığıyla kazanılan bir kültürdür. Her ikisinin de korunup yaşatılması bu kavramların önemini ve değerini anlayıp isteyen yöneticiler ve bilinçli bir toplum gerektirir. Atatürk de egemenliği gökten yere indirerek duyurduğu Cumhuriyeti ancak düşünsel anlamını özümseyen Türk halkının sürdüreceğini bildiğinden "Hakimiyeti milliye öyle bir nurdur ki onun karşısında zincirler erir, tahtlar yanar, mahvolur" [2] diyerek ulusa baskıcı bireysel yönetime kendi egemenliğiyle karşı duracak özgüveni aşılamayı amaçladı. Emeli, toplumun düşünsel devrimle aydınlanarak bağımsız yeni Türkiye'yi tanımak için hiç de

[1] *Nutuk,Cilt I, İstanbul 1967, s. 12*

[2] *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Cilt II, Ankara 1997s. 187.*

gönüllü olmayan büyük devletlerin ileri düşünce ve yaşam düzeyine ulaşmasıydı. Dileğiyse Türk halkının düşüncesi geliştikçe kara yazgısının da değişeceğini kavrayarak bu emeli

gerçekleştirmesiydi. Bunun içindir ki Cumhuriyeti duyururken sonraki zaferlerin süngü ile değil, ilimle, irfanla, ekonomik gelişmeyle kazanılacağının altını çizerek Türkleri daha zor olacağını söylediği çağdaş uygarlığa ulaşmak için savaşmaya çağırmıştı. Bütün savaşlar gibi

bu savaş da silahlanma gerektirdiğinden, akıl ve bilim üzerine yapılandırdığı Türk Devrimi'nin evreleri bu savaşın silahları, laik, bilimsel eğitim de silahların en ağır topu oldu.

Cumhuriyetin duyurulmasını izleyen Türk Devrimiyle yaklaşık on yıl boyunca adeta bir sıkıştırılmış Rönesans yaşayan Türkiye'de toplumsal düzeni çağdaş uygarlık yönünde değiştiren yeniliklerin temelleri atıldı. Türkiye'nin bu değişimlerle kazandıkları pek çoktu. Cumhuriyetin duyurulmasından sadece dört ay sonra TBMM'nde kabul edilen 3 Mart 1924 yasalarından sonra devlet yapısına batının yüzyıllarca çabalayarak ulaştığı insan haklarını, eşitliği ve demokrasiyi öne alan ulusal kurumlar yerleştirildi:

Halifeliğin kaldırılmasıyla yönetim; okulların ulusal öğretimde birleştirilmesiyle eğitim; yargıda düzenlemelerle şeriat baskısından arındırılan hukuk laik temellere oturtuldu. Karma eğitimle kız-erkek çocukların yanyana yetişmesi sağlanarak eşit toplum bilincinin oluşmasında, yurttaşlık sorumluluğu kazanılmasında önemli bir ilerleme kaydedildi. Şapka Devrimiyle dinsel ayrımcılığa yol açıp eşitliği örseleyen, yurttaşlara giyimlerine göre davranılmasına önayak olan başlıklar kaldırıldı. Türklerin kullandığı türlü alfabelerden sonra benimsenen, ama Türkçeye uymadığından çok zor öğrenilse de Arap kültür emperyalizminin etkisiyle Kuran yazısı olduğu öne sürülerek vaz geçilemeyen Arap harfleri kaldırılıp Türk alfabesine geçilince[3] %10'u aşamamış okur yazarlar bir yılda ikiye katladı. Türk kadını hak ettiği eşitliğe kavuştu. Saygın, gelişmiş ülke olmanın olmasa olmazı ekonomik güçlenmeye büyük önem verildi. Emekleyen sanayileşme hızlandırıldı, fabrikalar açıldı, ülke demir ağlarla donatıldı. Eski uygulamalardaki çıkarlarını kaybedenlerin yenilikleri engelleyememesi için İslam dinin özünde olmayan, bölünmelere yol açan tarikatlar, tekkeler, zaviyeler, türbeler kaldırıldı. Üfürükçülük, büyücülük, falcılık gibi batıllıklar yasaklandı. Üniversite kuruldu ve araştırmacılığın gelişebilmesi için özerkleştirildi. Ulusal yapıda ortak tarih ve dilin önemi dikkate alınarak daha önce gözardı edilmiş Türk tarihi ve yüzyıllarca Arapçaya, Farsçaya tutsak edilmiş Türk dili üzerine çalışmalar başlatıldı. Bu yönde araştırmaların hükümetlerin politikalarıyla yönlendirilmeden bağımsız yapılabilmesini sağlamak için Atatürk'ün mal varlığını bırakacak kadar önem verdiği Tarih ve Dil kurumları kuruldu. Ezan Türkçe okundu. Türk toplumuna çok kısa bir zamanda açılan bu ışıklı yoldan herkesin yararlanması için bütün yurt, eğitim ve kültür yuvaları olan Halk Odaları, Halk Evleriyle donatıldı. Tarıma bağlı ülkede tarlalarda çalışan köy çocuklarının eğitim-öğretimi ayaklarına götüren köy okulları, daha ileri eğitim alabilenler için köy enstitüleri açıldı. Komşu ülkeler başta gelmek üzere yabancı devletlerle geliştirilen dostluk bağıtlarıyla hala bütün dünyanın özlemi olan yurt ve dünya barışı, Cumhuriyetin en önemli ilkelerinden biri oldu. Yeni Türkiye'nin belki de en çarpıcı yönüyse her türlü bölücülüğe karşı durup emperyalizme meydan okuyarak aydınlanıp

[3] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu, Başkent Üniversitesi Ord. Prof Enver Ziya Karal Tarih Uygulama Araştırma Merkezi Yayınları Ank.2017 s.89 (TTK Yayını Osmanlı Tarihinde Türk Dil Sorunu(1978) kitabından tıpkıbasım*

çağdaşlaşarak onca tutsak ülkeye örnek olmasıydı. İşte tam da bu yüzden Cumhuriyetin kazandırdığı aydınlık değerlerin Türkiye içinden ve dışından çıkarcıların başı çektiği pekçok düşmanı oldu.

Cumhuriyetle yönetilen ülkelerde iktidara soyunanların bu sorumluluğu dünya tarihini çok iyi öğrenerek yerine getirmeleri gerekirken kimi yöneticilerin özellikle ülkelerinin yakın geçmişine sırt çevirmeleri, yerlerini koruyabilmek için bu yönetime eşlik eden demokrasiyi görmekten kaçındıklarını, hatta aydınlık ilkelerinden korktuklarını düşündürür. Üstelik, bu

---

yüzden kendi anayasalarında bile yer alan bu ilkeleri görmezlikten gelen yöneticiler de yok değildir**.** Nitekim, Türkiye'de de yıllardır kişisel hırslar ve siyasal çıkarlar uğruna din politikaya alet edilirken Atatürk'ün getirdiği aydınlıktan ve onun ilkelerinden uzaklaşıldı. Özellikle eğitimde gerçekleşen devrim göz ardı edilince ortaçağ karanlığına sürüklenme tehlikesiyle yüzyüze kalan Türkiye'nin umut saçan niteliği de sarsıldı. Bunun ekonomik beklentileri olan ülkeleri bilimin ışığından uzak tutmayı hedefleyen yayılmacı devletlerin emellerine de hizmet

---

ettiği artık kuşku götürmez bir gerçek oldu. Bu bağlamda sözde güçlendirme vaadiyle önceleri manda, yakın geçmişte de globalizm, Büyük Ortadoğu Projesi gibi farklı isimlerle bağımsızlık karşıtlarını buluşturan senaryoların Türkiye'de iç ayağının gericiliğe, dış ayağının da emperyalizme dayandığı da bütün düşünenlerin görebildiği bir gerçek haline geldi. Ulusal bütünlüğü yok edecek ayrışmalar yaratarak ülkeyi yıllardır kurt gibi kemiren bu iki illeti yok etmek zor gibi görünse de bunlardan kurtulmak sadece sorumluluk, kararlılık ve tarih bilgisi gerektirir. Bu üç öge emperyalizmin ulusal bütünlük, gericiliğin de aydınlanmayla yenilmesini sağlar. Unutmamak gerekir ki Türk halkı en güçsüz durumlarından sorumluluğunu ele alıp Atatürk'ün gösterdiği akıl ve bilim yolunda kararlı adımlar atarak kurtulabilmişti. Bugün de aynı illetlerin sürüklediği karamsarlıktan emperyalizmin ulusal bütünlük karşısında etkin olamayıp eridiğini, en büyük korkusu aydınlanma olan gericiliğin ise ışık açılınca siniverdiğini gözetip Atatürk'ün, Cumhuriyetin kazandırdığı değerleri, eşitliği, adaleti, demokrasiyi canlandırarak kurtulabilir. Bu, Türkiye'nin iç huzura kavuşmasının, dünya ülkeleriyle bozulmuş ilişkilerini düzeltip yeniden saygın, örnek bir ülke olmasının tek yoludur. Bu noktadan hareketle topu dış güçlere atarak sorumluluktan kaçmanın rahatlatıcı yakınmalarına son verip ikinci Atatürk beklemek gibi bir düşe kapılmadan, ondan öğrendiklerini yüreğinde canlandırarak Türkiye'yi hızla yitirmekte olduğu çağdaş uygarlığa tekrar ulaştırmak, aydın ve duyarlı her Türkün, en çok da Cumhuriyeti emanet ettiği Türk gençlerinin bireysel sorumluluğu ve en önde gelen görevidir. İşte bu bilincin kazanılmasıyla yıllardır buruk geçen 29 Ekimler, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100.cü yılında layık olduğu, hakettiği coşkuyla kutlanacaktır.

*Başkent Üniversitesi Ord. Prof. Enver Ziya Karal Tarih Uygulamave Araştırma Merkezi Müdürü